Muuttuvan viranomaisyhteistyön moninaiset haasteet

Kolme tapaustutkimusta maahanmuuttajien kotouttamisesta ja lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten selvittämisestä

Milla Lumio
Riikka Susi, Elli Heikkilä &
Sanna-Mari Kuoppamäki

Web Reports 73

Siirtolaisuusinstituutti
2012

Siirtolaisuusinstituutti

Eerikinkatu 34
20100 Turku
Finland

Internet:
www.siirtolaisuusinstituutti.fi

Milla Lumio, tutkija, Poliisiammattikorkeakoulu
Riikka Susi, tutkija, Siirtolaisuusinstituutti
Elli Heikkilä, tutkimusjohtaja, Siirtolaisuusinstituutti
Sanna-Mari Kuoppamäki, tutkija, Poliisiammattikorkeakoulu

Muuttuvan viranomaisyhteistyön moninaiset haasteet: kolme tapaustutkimusta

Tiivistelmä

Tässä artikkelissa pohditaan viranomaisyhteistyön haasteita ja hyviä käytäntöjä kahden ilmiön, maahanmuuttajien kotouttamisen sekä lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten selvittämisen, kautta. Artikkeli muodostuu kolmesta eri tapaustutkimuksesta.

Tapaustutkimuksissa nousee esiin tarve selkeyttää lainsäädäntöä erityisesti koskien viranomaisen oikeuksia ja velvollisuuksia antaa tietoa toiselle viranomaiselle. Toiseksi korostetaan asiakaslähtöisyyden huomioimista niin, että yhteistyöverkosto muodostettaisiin asiakkaan asioita parhaiten tuntevista toimijoista. Kolmanneksi viranomaisyhteistyön yleiseksi haasteeksi koetaan olemassa olevan asiantuntijuuden vähäinen hyödyntäminen ja jakaminen. Tarve viranomaisyhteistyön lisäämiselle ja tiivistämiselle kulminoituu ehdotukseen ottaa käyttöön moniammatillisuutta korostava Lastentalomalli myös Suomessa.

Avainsanat: viranomaisyhteistyö, maahanmuuttajien kotouttaminen, lapsiin kohdistuva väkivalta

Abstract

This article focuses on both challenges and good practices in cooperation among the authorities. There are two perspectives to this issue: the integration of immigrants and the investigation of suspected child physical or sexual abuse. The article consists of three different case studies.

According to these case studies, the legislation should be clarified by offering the authorities specific and concrete examples regarding their rights and obligations when giving information to another authority. Secondly, the article highlights a customer-oriented approach in cooperation among the authorities. General challenge in cooperation seems to be the minor use and distribution of existing information. According to these case studies, the Barnhus -model, which is based on multiprofessional cooperation, would be beneficial also in Finland.

Keywords: cooperation, authorities, integration of immigrants, child abuse

Johdanto

Yhteistyön merkitys viranomaistyössä on korostunut viime aikoina eri sektoreilla. Yhteistyö nähdään lähtökohtaisesti positiivisena ja tavoitteellisena asiana, jonka avulla voidaan saavuttaa paljon. Yhteistyön käytännön toteutuksessa kohdataan kuitenkin useita haasteita. Viranomaisyhteistyötä tarkastellaan tässä artikkelissa kahden ilmiön, maahanmuuttajien kotouttamisen sekä lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten selvittämisen, kautta.

Maahanmuuttajien määrä alkoi kasvaa Suomessa 1990-luvun alussa, mikä on muuttanut yhteiskuntaamme monikulttuurisemmaksi (ks. esim. Nieminen 2008; Huttunen & Löytty & Rastas 2005). Yhä edelleen ulkomaan kansalaisten suhteellinen ja määrällinen osuus väestöstä ovat kuitenkin Euroopan pienimpiä (Väestörekisterikeskus 2010). Maahanmuuton kasvu edellyttää viranomaisilta kotouttamista eli maahanmuuttajien kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä (Saukkonen 2010, 7; KotouttamisL 493/1999). Kotouttamistyötä tekevät monet eri viranomaiset ja maahanmuuttajan onnistunut kotoutuminen vaatiikin viranomaisten välistä yhteistyötä.

Lapsiin kohdistuva väkivalta on saanut viime aikoina entistä enemmän huomiota muun muassa erilaisissa poliittisissa toimenpideohjelmissa (esim. Sisäasiainministeriö 2008). Lapset kohtaavat väkivaltaa arjessaan useammin kuin aikuiset (Ellonen & Kääriäinen & Salmi & Sariola 2008). Väkivaltatapausten selvittäminen on monitahoinen prosessi, joka vaatii eri viranomaistahojen osallistumista ja laajaa, moniammatillista asiantuntemusta. Selvittämistyössä ovat mukana niin päiväkodin ja koulun henkilökunta, sosiaalityöntekijät, lääkärit, poliisit kuin syyttäjätkin. Lainsäädännön näkökulmasta väkivalta- tai hyväksikäyttötapaukset pyritään selvittämään rikosprosessissa, jolla tarkoitetaan sitä tapahtumaketjua, jossa yksittäinen rikosepäily etenee poliisin rikosilmoituksesta esitutkintaan, esitutkinnasta syyteharkintaan, syyteharkinnasta mahdollisesti tuomioistuinkäsittelyyn ja rangaistuksen täytäntöönpanoon (Helminen & Lehtola & Virolainen 2005; Jokela 2008; Vuorenpää 2009). Monivaiheinen rikosprosessi ja sitä edeltävät toimet edellyttävät viranomaisten saumatonta yhteistyötä, jotta lapsen edun mukainen prosessi voidaan taata.

Artikkelissa tarkastellaan viranomaisyhteistyön hyviä käytäntöjä ja haasteita kahden tutkimuskysymyksen kautta. Millaisia puutteita, ongelmia ja haasteita yhteistyössä nähdään ilmenevän eri viranomaistoimijoiden ja ilmiökenttien keskuudessa? Entä millaisia hyviä käytäntöjä on syntynyt yhteistyön tehostumiseksi? Artikkeli muodostuu kolmesta eri tapaustutkimuksesta, joista kaksi tarkastelevat viranomaisyhteistyötä maahanmuuttajien kotoutumisessa ja kolmas lapsiin kohdistuvien väkivaltatapausten selvittämisessä. Kolmen itsenäisen tapaustutkimuksen yhteen nivomisessa tähän artikkeliin on tarkoituksena kuvailla ja avata keskustelua viranomaisyhteistyön haasteista eri toimijoiden ja ilmiöiden keskuudessa.

Viranomaisyhteistyö käsitteenä

Viranomaisyhteistyön ja moniammatillisen yhteistyön käsitteillä tarkoitetaan tässä artikkelissa toimintaa, jossa viranomaiset toimivat yli omien organisaatioiden rajojen yhteistoiminnassa ja tietoa toisilleen jakaen (Valtonen 2007, 9). Viranomaisyhteistyötä voidaan tehdä eri tasoilla. Löyhin muoto on epävirallinen, tilannesidonnainen ja usein koordinoimaton yhteistyö. Tämä tapahtuu eri viranomaisten välisen tiedonvaihdon kautta. Tietoja vaihdetaan yhteisen hyödyn saavuttamiseksi. Virallisemman tason yhteistyö edellyttää koordinoivaa tahoa, joka on vastuussa toiminnan järjestämisestä ja sujumisesta. Esimerkkeinä ovat monissa kunnissa toimivat lastensuojelun moniammatilliset asiantuntijaryhmät ja ihmiskaupan uhrien asemaa ja palvelutarpeita arvioiva moniammatillinen arviointiryhmä. Tiivein yhteistyön muoto ilmenee yhteenliittymissä, joissa toiminta sisältää yhteisiä rakenteita tai organisaatioiden yhteenliittymiä. Kyse on yhteisistä resursseista, riskeistä, vastuista ja palkkioista. (Ellonen 2010a, 193; Horwarth & Morrison 2007; Valtonen 2010, 107.) Esimerkkinä ovat Yhdysvalloissa ja muissa Pohjoismaissa toimivat Lastentalot, joissa lapsiin kohdistuneet väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyt ratkaistaan saman katon alla tapahtuvana moniammatillisena viranomaisyhteistyönä. Lastentalo-toimintamallissa poliisi, syyttäjä, sosiaaliviranomaiset ja terveydenhuollon ammattilaiset työskentelevät yhdessä paikassa lapseen kohdistuneen rikoksen selvittämiseksi. Toimintamallilla on kaksi keskeistä tavoitetta: viranomaisten yhteistyö ja lapsen oikeuksien toteutuminen. (Tuominen 2009.)

Yhteistyön hyödyt ovat nähtävissä sekä asiakkaana olevan yksilön että viranomaisen näkökulmasta. Yksilö hyötyy asiakasprosessien tehostumisesta ja ongelmien kokonaisvaltaisemmasta käsittelystä. Viranomaiselle asiantuntijuuden jakaminen tarkoittaa sitä, että pienemmillä resursseilla päästään samaan tai jopa parempaan lopputulokseen. Poikkihallinnollisen työskentelyn onkin todettu usein olevan taloudellisempaa ja tehokkaampaa kuin sektorikohtaisen viranomaistyön. (Ellonen 2010a, 192; Mahkonen 2008, 19–20; Paavilainen & Pösö 2003.)

Käytännössä yhteistyön toimivuudelle on kuitenkin olemassa monia haasteita. Näitä haasteita on havaittu eri toimialoihin perustuvissa teoreettisissa ja empiirisissä tutkimuksissa. Esimerkiksi Mahkonen (2008, 24–25) on nimennyt lastensuojelun parissa tehtävän viranomaisyhteistyön esteiksi mm. organisoinnin puuttumisen, ammattiylpeyden menettämisen pelon, yhteistyöstä aiheutuvat lisävelvoitteet, henkilökemioiden kohtaamattomuuden, luottamuspulan ja luulon, että laki kieltää yhteistyön. Seikkula ja Arnkil (2005, 30) kuvaavat yhteistyön haasteeksi yhteisen ongelman määrittelyn. Yhteistä ongelmaa ei välttämättä löydy, vaan jokaisella toimijalla on oma ongelmansa suhteessa yhteiseen asiaan. (ks. Arnkil & Eriksson & Arnkil 2000, 152.) Edellä mainittuihin yhteistyöstä aiheutuviin lisävelvoitteisiin liittyen sitoutumista yhteistyössä saatetaan vältellä. Kukin säätelee omaa kuormitustaan, mikä voi johtaa siihen, että yhteinen asiakas ei ole kenenkään asiakas. (Seikkula & Arnkil 2005, 30.)

Valtonen (2010) on puolestaan tutkinut turvallisuustoimijoiden yhteistyötä operatiivis-taktisesta näkökulmasta. Tutkimuksessaan Valtonen jakaa viranomaisyhteistyön edellytykset ulkoisiin ja sisäisiin tekijöihin. Yhteistyöhön vaikuttavia ulkoisia tekijöitä ovat lait, asetukset ja sopimukset sekä toimintaa ohjaava resurssointi ja hallinnointi. Sisäiset tekijät muodostuvat toimijan ominaisuuksista, kuten hänen omasta arvomaailmastaan.

Ulkoiset tekijät ohjaavat sisäisiä tekijöitä, mutta lopulta käytännön toiminnan kannalta sisäisten tekijöiden merkitys on suurempi. (Valtonen 2010, 250–251.)

Maahanmuuttajan kotoutuminen on moniulotteinen prosessi, johon useat eri viranomaiset ja muut toimijat osallistuvat kotouttamistoimilla. Runsaasta toimijoiden määrästä johtuen myös yhteistyötahojen määrä ja tarve yhteistyölle on suurta. Yhteistyön tarve korostuu entisestään maahanmuuttajien kohdalla, sillä kyseessä on usein suomalaista palvelujärjestelmää tuntematon asiakas. Lähtömaasta riippuen suomalainen viranomaisverkosto voi tuntua hyvinkin vieraalta ja edessä on palveluita, joita maahanmuuttajan kotimaassa ei välttämättä tunneta. Kotouttamiseen osallistuvien viranomaisten hajanaisuus ja mahdollisesti vähäinen keskinäinen yhteistyö asiakkaan asioissa saattavat vaikeuttaa kotoutumisprosessia.

Suomeen muutetaan erilaisista syistä ja maahanmuuttosyy vaikuttaa maahanmuuttajan kotouttamispalveluiden saantiin. Perhesiteet ovat yleisin syy muuttaa Suomeen (Maahanmuuttovirasto 2010a). Perhesyistä muuttavien kohdalla kotouttaminen ei ole yhtä koordinoitua ja varsinainen kotouttamisvastuu ei kuulu millekään taholle yhtä selvästi kuin esimerkiksi pakolaisten kohdalla, jotka ovat kolmen vuoden ajan kunnan järjestämien kotouttamispalveluiden asiakkaina. Thaimaalaiset maahanmuuttajat ovat esimerkki maahanmuuttajaryhmästä, jotka tulevat Suomeen pääasiassa perhesiteen perusteella, avioitumalla suomalaisen miehen kanssa. Thaimaa on yleisin kansalaisuus, kun tarkastellaan suomalaisen miehen kanssa avioituvia ulkomaalaisia naisia. (Tilastokeskus 2010; ks. myös Hartikainen 2006; Sirkkilä 2005.) Suomessa asuu 5 000 Thaimaan kansalaista ja he muodostavat Suomen kuudenneksi suurimman maahanmuuttajaryhmän (Maahanmuuttovirasto 2011). Ensimmäisen tapaustutkimuksen mukaan kotouttamispalveluiden hajanaisuudesta johtuen suomalaisen puolison rooli thaimaalaisen vaimon kotouttajana korostuu. Hyvissä parisuhteissa tämä ei ole ongelma, mutta tapaustutkimuksen haastatteluissa on tullut esiin myös tapauksia, joissa kotoutuminen on jäänyt täysin toteutumatta eikä thaimaalainen nainen osaa toimia itsenäisesti yhteiskunnassa. Näiden tapausten vuoksi viranomaisyhteistyön toimivuuden merkitys maahanmuuttajien kotouttamisessa korostuu.

Poliisi ja sosiaaliviranomainen ovat keskeisiä viranomaistahoja, jotka kohtaavat työssään maahanmuuttajia. Paljon työtä tehdään vielä erikseen, vaikka kosketuspinnat yhtyvät monikulttuurisessa yhteisössä eri viranomaisten välillä. Turun poliisin työtä maahanmuuttajien parissa koskevassa analyysissa (Heikkilä & Pikkarainen & Wilkman 2008) tuli esille, että poliisin puoleen käännytään usein sosiaaliviranomaiselle kuuluvissa asioissa. Sidosryhmäyhteistyössä tiedon kulku ja välittäminen puolin ja toisin koettiin tärkeäksi. Tutkimuksessa haastatellut poliisit uskoivat, että perehdyttäminen sosiaalityön asioihin voisi auttaa poliisia neuvomaan asiakkaitaan eteenpäin, jotta jälkihoito ja avun saanti varmistettaisiin myös sellaisissa tilanteissa, jotka eivät varsinaisesti kuulu poliisin tehtäviin.

Maahanmuuttajien kotouttamisen lisäksi viranomaisyhteistyötä tehdään esimerkiksi lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten selvittämisessä. Poliisiammattikorkeakoulussa julkaistun uhritutkimuksen mukaan joka kolmas lapsi tai nuori kokee väkivaltaa arjessaan (Ellonen ym. 2008). Väkivalta voi olla esimerkiksi lyömistä, potkimista tai väkivallalla uhkaamista. Viranomaisten tietoon tästä tulee kuitenkin vain pieni osa (esim. Humppi 2008; Kuoppamäki & Kääriäinen & Ellonen, käsikirjoitus). Piilorikollisuuden osuus lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja hyväksikäyttötapauksissa onkin arvi-

oitu erityisen suureksi (Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen 2007). Kansainväliset tutkimukset, joissa on tarkasteltu ilmi tulleen ja kokonaisrikollisuuden välisiä eroja, osoittavat, että lapsiin kohdistuvien väkivaltatapausten tunnistaminen ja niistä viranomaisille ilmoittaminen on haasteellista (Finkelhor & Ormrod 2001; Finkelhor & Wolak 2003). Koska kehitystason vuoksi lapsilla itsellään on vain puutteelliset mahdollisuudet esimerkiksi rikosilmoituksen tekoon, lapseen kohdistuneeseen väkivaltaan puuttuminen on usein aikuisten ja viranomaisten vastuulla (esim. Finkelhor 2008). Tämä edellyttää saumatonta yhteistyötä eri viranomaisten, kuten muun muassa poliisien, sosiaalityöntekijöiden ja lääkäreiden välillä.

Tapaustutkimusten aineistot ja analyysit

Artikkeli muodostuu kolmesta itsenäisestä tapaustutkimuksesta. Ensiksi Kirjoittaja 1 käsittelee kotouttamiseen osallistuvien viranomaisten ja muiden palveluntuottajien yhteistyötä. Taustalla on Organisaatio 1:ssa käynnissä oleva maahanmuuttajien kotouttamiseen keskittyvä tutkimus, jossa kohderyhmänä ovat thaimaalaiset maahanmuuttajat. (Lumio 2011) Toiseksi Kirjoittaja 2 ja Kirjoittaja 3 kuvaavat sosiaaliviranomaisen ja poliisin yhteistyön hyviä käytäntöjä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Tapaustutkimus pohjautuu Organisaatio 2:ssa toteutettuun projektiin. (Susi & Heikkilä 2011) Kolmantena tapaustutkimuksena Kirjoittaja 4 tarkastelee lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten selvittämistä rikosprosessissa ja siihen liittyvää viranomaisyhteistyötä. Tapaustutkimus perustuu Organisaatio 1:ssa toteutettuun tutkimukseen. (Humppi & Ellonen 2010)

Tapaustutkimuksissa viranomaisyhteistyötä on lähestytty laadullisella tutkimusmenetelmällä. Kuten muun muassa Eskola ja Suoranta (2000) ja Alasuutari (2001) kirjoittavat, laadullisella tutkimuksella pyritään ennen kaikkea ilmiön monipuoliseen ymmärtämiseen ja ilmiön moninaisuuden esille nostamiseen. Näissä tapaustutkimuksissa kuvataan tutkimuskohteeseen, eli viranomaisyhteistyöhön, sisältyvää vaihtelua ja moninaisuutta eri viranomaistoimijoiden kesken. Näillä tapaustutkimuksilla ei siten pyritä ilmiön valtakunnalliseen yleistettävyyteen, vaan ne kertovat viranomaisyhteistyöhön ja ilmiökenttään sisältyvistä ongelmakohdista näiden tapausesimerkkien valossa.

Kaikissa tutkimuksissa aineistona on käytetty viranomaisten ja muiden keskeisten toimijoiden laadullisia teemahaastatteluita. Teemahaastattelut on toteutettu eri paikkakunnilla, sekä yksilö- että ryhmähaastatteluina. Ensimmäisen tapaustutkimuksen aineisto on kerätty haastattelemalla viranomaisia ja muita palveluntuottajia (N=26). Haastattelut on toteutettu ryhmäkeskusteluina ja haastateltavat koostuvat poliiseista, työ- ja elinkeinotoimiston sekä Kelan työntekijöistä, maahanmuuttajakoulutuksen ja suomenkielen opettajista, hanketoimijoista, kolmannen sektorin toimijoista sekä asioimistulkeista. Toisen tapaustutkimuksen aineisto on muodostettu asiantuntijahaastatteluista, jotka on toteutettu Helsingissä, Turussa, Tampereella, Raisiossa ja Kajaanissa. Asiantuntijat (N=23) koostuvat poliisista, sosiaaliviranomaisista ja kolmannen sektorin tahoista sekä maahanmuuttajien parissa työskentelevistä hanketoimijoista. Kolmas tapaustutkimus perustuu tutkimukseen, joka on toteutettu paikallisena tapaustutkimuksena kol-

mella paikkakunnalla[1]. Haastateltavat viranomaiset koostuvat poliiseista, sosiaaliviranomaisista, syyttäjistä, lääkäreistä, tuomareista sekä koulun ja päiväkodin työntekijöistä (N=41).

Kaikki tutkimusten aineistot on kerätty ja analysoitu itsenäisesti eri tutkijoiden kesken. Haastattelukysymyksissä on kiinnitetty huomiota muun muassa yhteistyön nykyisiin käytäntöihin, epäviralliseen ja viralliseen yhteistyöhön, yhteistyössä ilmeneviin vaikeuksiin sekä keinoihin lisätä ja parantaa yhteistyön mahdollisuuksia. Tutkimusaineistojen analyysissä on nojauduttu pääasiassa laadulliseen teoriajohdannaiseen sisällönanalyysiin, jolla tarkoitetaan aineiston tyypittelyä ja jakamista toistuviin ja erillisiin teemoihin (esim. Tuomi & Sarajärvi 2009). Tämä tarkoittaa, että viranomaisten haastatteluissa esille nousseet teemat on jaoteltu yhteneväisiin ja eroavaisiin kokonaisuuksiin, ja näistä teemoista on vedetty viranomaisyhteistyötä koskevia laajempia johtopäätöksiä. Tapaustutkimusten aineistohavainnot on koottu tähän artikkeliin määrittelemällä selkeästi artikkelin tutkimustehtävä ja työstämällä tapaustutkimuksia yhteistyössä kirjoittajien kesken.

Koska tutkimusten aineistot ja analyysit perustuvat eri organisaatioissa tehtyihin itsenäisiin, eri vaiheissa oleviin tutkimuksiin, eivät aineistosta tehdyt havainnot ole suoraan vertailukelpoisia keskenään. Tästä huolimatta tapauksien pohjalta tehdyissä havainnoissa on löydettävissä yhteneväisiä tekijöitä. Tulokset ovat myös sidoksissa valikoituihin erikokoisiin paikkakuntiin. Eri paikkakunnilla käytössä olevat toimintamallit ovat usein kuntakohtaisia, jolloin niitä ei voida välttämättä yleistää valtakunnallisesti. Moninaisen aineiston voi nähdä kuitenkin rikkautena, sillä se mahdollistaa kuvailun ja keskustelun avauksen viranomaisyhteistyön haasteista eri toimijoiden ja ilmiöiden keskuudessa.

Viranomaisyhteistyö maahanmuuttajien kotouttamisessa

Maahanmuuttajan kotoutuminen on moniulotteinen prosessi, johon useat eri viranomaiset ja muut toimijat osallistuvat kotouttamistoimilla. Käytännön kotouttamistoimet ovat esimerkiksi ohjausta ja neuvontaa, työllistymis- ja koulutusvaihtoehtojen kartoittamista sekä suomenkielen opetusta. Suomalaista kotouttamispolitiikkaa määrittää niin sanottu normaalipalvelujen periaate eli maahanmuuttajille tarkoitettujen palvelujen järjestämiseksi ei ole tarkoitus perustaa erillisiä pysyviä organisaatioita. Palvelut tulee järjestää siten, että kukin viranomainen huolehtii omaan toimialaansa kuuluvista tehtävistä myös maahanmuuttajien osalta. (Saukkonen 2010, 35.) Lisäksi eri järjestöjen tuottamat palvelut tukevat kotoutumista. Viranomaisten ja muiden palveluntuottajien rooli on keskeinen, sillä heidän toimintansa kautta välittyy etenkin juuri maahan saapuneille ulkomaalaisille kuva suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen toimintamalleista (Pitkänen & Kouki 1999, 16).

[1] Tutkimukseen osallistuvien paikkakuntien nimet pysyvät salassa yksittäisten henkilöiden anonymiteetin turvaamisen vuoksi.

Yhteistyö eri viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä on tärkeää maahanmuuttajan onnistuneen kotoutumisen toteutumiseksi. Tämä tapaustutkimus pohtii yhteistyön haasteita ja nostaa esiin kolme keskeistä teemaa: järjestöjen ja asioimistulkkien roolit viranomaisyhteistyössä sekä lainsäädännön yhteistyölle asettamat rajoitteet ja mahdollisuudet. (Lumio 2011)

Viranomaisyhteistyö ja järjestöt

Maahanmuuttajien parissa tehtävässä kotouttamiseen tähtäävässä työssä kolmannen sektorin toimijoilla on keskeinen rooli. Järjestöt ylläpitävät esimerkiksi maahanmuuttajien tapaamispaikkoja, järjestävät erilaista toimintaa, kuten suomenkielen opetusta, kerhoja, retkiä ja teema-iltoja. Maahanmuuttajayhdistykset ja -järjestöt muodostavat yhteisön tietylle maahanmuuttajaryhmälle. Monet järjestöt ovat myös tietyn osaamisalueen erityisasiantuntijoita ja tarjoavat palveluita, joita viranomaispalveluissa ei ole tarjolla. Tästä esimerkkinä toimivat maahanmuuttajanaisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja sen ennaltaehkäisyyn erikoistunut Monika-Naiset Liitto ry ja rikoksen uhrin ja hänen läheistensä aseman parantamiseen keskittyvä Rikosuhripäivystys.

Haastatellut järjestötoimijat kokivat oman roolinsa viranomaistoimijoiden rinnalla ajoittain heikoksi. Koettiin, että järjestöjen ammatillisuutta ja toimintatapoja pidetään vähempiarvoisena kuin viranomaisten vastaavaa toimintaa. Usein jouduttiin perustelemaan järjestön olemassaoloa ja toiminnan merkityksellisyyttä. Toisaalta pitkään tietyllä alueella toimineiden järjestöjen kerrottiin olevan jo tunnettuja ja toiminnan arvostettua.

Järjestötoiminnan etuna voidaan pitää joustavuutta. Toiminta ei ole useinkaan suuren organisaation normittamaa, eikä laki aseta järjestön toiminnalle samanlaisia rajoitteita kuin viranomaistoiminnalle. Maahanmuuttaja-asiakkaalle tämä saattaa merkitä matalampaa kynnystä kertoa omista ongelmistaan esimerkiksi tutun tapaamispaikan henkilökunnalle. Työntekijöillä voi olla puolestaan enemmän aikaa kuunnella asiakasta ja joustavammat mahdollisuudet toimia hänen tilanteensa auttamiseksi.

Järjestötoimijoiden mukaan viranomaiset voisivat tehdä tapauskohtaisesti tiiviimpää yhteistyötä järjestöjen kanssa sekä hyödyntää enemmän järjestöillä olevaa tietoa ja tuntemusta yksittäisistä asiakkaista. Yhteistyöverkosto olisi syytä rakentaa maahanmuuttaja-asiakkaan lähtökohdista käsin siten, että yhteistyötoimijoiksi otettaisiin ne tahot, jotka tuntevat asiakkaan asioita. Asiakaslähtöinen ajattelu eri yhteistyökumppaneiden kokoamiseksi olisi ennen kaikkea taloudellista ja tehokasta. Taloudellisesta näkökulmasta viranomaiselta säästyisi resursseja, kun yhteistyökumppaniksi asiakasprosessin eteenpäin viemisessä tulisi asiantunteva järjestötoimija. Tehokkuusnäkökulmasta asiakasprosessi etenisi nopeammin, kun saman pöydän ääreen kerättäisiin ja hyödynnettäisiin asiakkaan asioita tuntevia eri tahoja.

Viranomaisyhteistyö ja asioimistulkit

Asioimistulkit ovat yksi keskeinen ammattiryhmä maahanmuuttajien palveluissa. Tulkit toimivat viranomaisen ja asiakkaan välissä, puolueettomina ja salassapitovelvollisina ammattilaisina. Tulkit työskentelevät hyvin erilaisissa tilanteissa ja tapaavat eri viranomaisia ja muita palveluntuottajia.

Haastatellut tulkit nostivat esiin asemansa suhteessa viranomaistoimijoihin. Tulkkien aseman ja arvostuksen kerrottiin vaihtelevan. Ongelmaksi nähtiin se, että joskus vieraan kulttuuritaustan omaavaan tulkkiin saattaa kohdistua epäluuloisuutta viranomaisen taholta ja hänen katsotaan asettuvan asiakkaan puolelle. Toisaalta epäluuloisuutta voi ilmetä myös asiakkaan puolelta, jolloin tulkin salassapitovelvollisuuden pitävyyttä saatetaan epäillä ja nähdä hänet viranomaisen liittolaisena (ks. Heikkilä ym. 2008, 135–136).

Viranomainen tai muu toimija voisi hyödyntää enemmän tulkkien asiantuntemusta. Tulkit saattavat ensinnäkin omata hyödyllisiä tietoja asiakastapaamisen tehokkaaseen ja mielekkääseen toteuttamiseen. Tulkit kohtaavat työssään monia eri viranomaisia ja pystyvät tästä syystä vertaamaan tiettyä palvelua esimerkiksi eri kuntien tai yksittäisten työntekijöiden välillä. Toiseksi tulkeilla on kulttuurituntemusta, jota voisi huomioida asiakkaan asioiden hoidossa. Thaimaalaisen asiakkaan kohdalla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kasvojen menetyksen käsitteen ja hymyilevyyden huomioonottamista. Thaimaalainen asiakas saattaa piilottaa hymynsä taakse monia ongelmia, joista kasvojen menetyksen pelossa on vaikeaa puhua vieraan ihmisen kanssa. Huomionarvoista on kuitenkin muistaa tulkin ensisijainen tehtävä eli tulkkaaminen. Tulkin tehtävä ei ole ottaa kantaa asiakkaan asioiden hoitoon, vaan toimia pääasiallisesti omassa tulkin roolissaan (Asioimistulkin ammattisäännöstö 2010).

Lainsäädännön asettamat rajoitteet ja mahdollisuudet

Lainsäädäntö määrittää viranomaisyhteistyötä asettaen eri viranomaisille salassapitoon ja ilmoitusvelvollisuuksiin liittyviä säännöksiä (esim. JulkL 621/1999; SHAL 812/2000; LSL 417/2007; PotilasL 785/1992). Viranomaisia sitovien omaa alaa ja ammattia koskevien salassapitosäännösten on nähty aiheuttavan ongelmia yhteistyölle. Laapion (2005, 122–123) tutkimuksessa poliisin näkemyksen mukaan lainsäädäntö ei tue millään lailla sitä, että terveydenhoitohenkilökunnalla olisi edes lupa ilmoittaa poliisille väkivallan seurauksena tulleista vammoista. Lääkäreiden vaitiolovelvollisuuden nähdäänkin toimivan pitkälti asiakkaan ehdoilla, mikä perheväkivaltatapauksessa saattaa kääntyä asiakasta itseään vastaan. (Laapio 2005, 122–123.) Toisaalta ongelmaksi muodostuu se, että tietoisuus toisten viranomaisten salassapitovelvoitteista ja oikeudesta saada salassa pidettävää tietoa on puutteellista (Mahkonen 2008, 24; Oulun lääninhallitus 2007, 6).

Tutkimuksen haastatteluissa viranomaisyhteistyötä pohdittiin erityisesti perheväkivaltatapausten yhteydessä. Haastatellut kertoivat asiakastapauksista, joissa thaimaalainen nainen on kohdannut väkivaltaa suomalaisen aviopuolisonsa osalta. Perheväkivaltailmiölle ominaisesti thaimaalaiset naiset eivät olleet uskaltaneet hakea apua tai olivat tietämättömiä mahdollisista auttajatahoista (Sinkkonen 2009, 15; 29; Korhonen & Ellonen 2007; Heikkilä 2005, 32–33). Haastatellut viranomaiset kokivat itsensä keinottomiksi väkivaltaan puuttumisessa, koska kyseessä on täysi-ikäinen ihminen. Verrattuna esimerkiksi lastensuojelulakiin (LSL 417/2007, 25 §), joka velvoittaa viranomaisia ilmoittamaan epäilynkin huomaamistaan puutteista lapsen hoidossa, huolenpidossa, olosuhteissa tai käyttäytymisessä, aikuisten kohdalla lainsäädäntö ei ole yhtä yksiselitteinen. Salassapitovelvollisuus ja luottamuksellinen suhde asiakkaaseen kahlitsevat työntekijää toimimasta perheväkivaltatapauksen eteenpäin viemiseksi eli toimimasta yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Puuttumista heikentää myös tieto siitä, että ulkopuolisen tekemä rikosilmoitus ilman selvää näyttöä esimerkiksi pahoinpitelyn aiheut-

tamista vammoista ei todennäköisesti johda mihinkään toimenpiteisiin viranomaisten taholta. Haastattelujen tekohetkellä lievää pahoinpitelyä koskeva lakimuutos ei ollut tullut vielä voimaan. Lievä pahoinpitely oli tällöin asianomistajarikos, mikä edellyttää uhrin vaativan tekijälle rangaistusta. Vuoden 2011 alusta lähtien lievä pahoinpitely on tullut virallisen syytteen alaiseksi silloin, kun tekijän ja uhrin välillä on luottamuksellinen suhde. Tällöin esitutkinnan käynnistäminen ja tekijän saattaminen vastuuseen eivät ole enää uhrin tahdosta riippuvaista. (Edilex 2010.)

Maahanmuuttajien kotouttaminen – poliisin ja sosiaaliviranomaisen tehtävät ja yhteistyö

Poliisi ja sosiaaliviranomainen ovat keskeisiä viranomaistahoja, jotka kohtaavat työssään maahanmuuttajia. Tämän tapaustutkimuksen (Susi & Heikkilä 2011)

tavoitteena on tarkastella poliisin ja sosiaalityöntekijän yhteistyötä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Yhteistyön hyviä käytäntöjä on kartoitettu aihepiireittäin myös alueellinen näkökulma huomioon ottaen. Tapaustutkimuksessa keskitytään poliisin ja sosiaaliviranomaisen yhteistyöhön Helsingissä, yksintulleiden alaikäisten kotouttamiseen sekä maahanmuuttajanaisten kokemaan väkivaltaan.

Poliisin ja sosiaaliviranomaisen yhteistyö Helsingissä

Helsinki on suuri kaupunki niin asukasmäärältään kuin alueeltaankin. Poliisipiirejä on kolme ja sosiaalialueita neljä, joissa jokaisessa on vaihteleva määrä toimipisteitä. Maahanmuuttajaväestö on keskittynyt paljolti Itä-Helsinkiin. Heistä vain osa, noin 15 prosenttia on pakolaisia ja heihin rinnastettavia henkilöitä ja kuuluu siten sosiaaliviraston maahanmuuttoyksikön palvelujen piiriin. Muiden, kuten avioliiton kautta sekä töihin tulleiden, tiedontarve on huomattu ja heitä varten on perustettu Maahanmuuttajien neuvontapiste Itäkeskukseen. Neuvontapiste toimi vuoden 2010 helmikuun loppuun asti sosiaaliviraston alaisuudessa, kunnes siirtyi henkilöstökeskuksen piiriin. Samalla neuvontapiste muuttaa kaupungin keskustaan, jossa sen on ajateltu palvelevan paremmin laajempaa asiakaskuntaa, kuten opiskelijoita ja koulutettuja maahanmuuttajia. (Helsingin kaupunki 2009.) Asiakas voi kysyä neuvontapisteessä mitä vain liittyen esimerkiksi oleskelulupaan, työllistymiseen tai asumiseen. Mahdollisuuksien mukaan asiakkaan omaa äidinkieltä puhuva neuvoja selittää asiakkaalle tilanteen sekä ohjaa oikean palvelun piiriin.

Jotta neuvojat voivat palvella asiakkaitaan parhaalla mahdollisella tavalla, tekee neuvontapiste yhteistyötä eri viranomaisten kanssa. Maahanmuuttoviraston ja maistraatin kanssa on tehty yhteispalvelusopimus ja yhteistyöstä on neuvoteltu niin Kelan kuin työvoimaviranomaisenkin kanssa. Poliisin kanssa ei ole tehty sopimusta, mutta yhteistyön kerrotaan silti olevan tiivistä. Poliisi muun muassa kouluttaa neuvojia, kun tarvetta ilmenee. Yhteistyö toimii myös toisin päin: maahanmuuttajataustaiset neuvojat ovat kouluttaneet poliiseja kulttuurikeskus Caisassa järjestetyissä poliisin kulttuurintuntemuskoulutuksissa.

Itäkeskuksessa neuvontapiste on sijainnut poliisiaseman vieressä, mikä on asiantuntijahaastatteluiden mukaan helpottanut yhteistyötä. Itäkeskuksen poliisiasemalla, kuten muillakin Helsingin poliisiasemilla, työskentelee sosiaalityöntekijä. Hän toimii ikään kuin siltana poliisin ja sosiaalitoimen välillä, ottaa vastaan akuutteja asiakastapauksia ja kulkee toisinaan poliisipartion mukana. Työ painottuu lastensuojeluun. Sosiaalityöntekijä siirtää poliisilta kirjallisesti tulleita ilmoituksia oikeisiin sosiaalipalvelupisteisiin jatkokäsittelyä varten. Neuvontapisteen henkilökunta on Itäkeskuksessa voinut ohjata poliisin palveluja tarvitsevan henkilön poliisiasemalle ja samalla sosiaalityöntekijän luo tarvittaessa. Poliisi taas on voinut ohjata asiakkaan neuvontapisteeseen, jos tämän asia ei kuulu poliisille.

Yksintulleiden alaikäisten kotouttaminen

Suomen Punaisen Ristin Turun vastaanottokeskukseen on viime vuosina saapunut verrattain runsaasti alaikäisiä yksintulleita turvapaikanhakijoita. Määrä on kolmasosa Suomeen saapuvista yksin tulevista alaikäisistä. Vuoden 2010 aikana tulijamäärä on laskenut. (Maahanmuuttovirasto 2010b.) Suurin osa yksintulleista on noin 15–17-vuotiaita poikia ja yleisimmät lähtömaat ovat Irak, Iran, Afganistan ja Somalia. Useimmiten alaikäinen saa oleskeluluvan, sillä taustalla on ajatus lapsen edusta eikä nähdä sopivaksi lähettää häntä Dublin-menettelyn mukaan takaisin toiseen EU-maahan tai sekasortoiseen kotimaahan. (European Migration Network 2009.) Oleskelulupapäätöstä odottava alaikäinen asuu Turussa 24-paikkaisessa ryhmäkodissa tai 17-vuotiaille pojille tarkoitetuissa tukiasunnoissa, joissa on 14 paikkaa. Oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneet alle 18-vuotiaat muuttavat kahdeksanpaikkaiseen Turun perheryhmäkotiin tai kuntiin.

Suomen Punaisen Ristin ylläpitämän ryhmäkodin velvollisuutena ei varsinaisesti ole kotouttaa nuoria, mutta kotouttavaa työtä tehdään koko ajan arjen toimien ohessa. Nuorille kerrotaan suomalaisesta yhteiskunnasta, sen säännöistä, laeista, perusoikeuksista ja velvollisuuksista. Nuori on kohdannut poliisin yleensä jo maahan tullessaan ja saanut tällöin ennakkokäsityksen poliisiviranomaisen roolista. Ryhmäkodin asiantuntijahaastatteluiden mukaan poliisi käy silloin tällöin myös esittäytymässä nuorille ja puhumassa heidän kotoutumisensa kannalta tärkeistä asioista. Muutoin nuorten arjessa poliisi on hyvin vähän mukana, mikä kertoo osaltaan ryhmäkodin toiminnan sujuvuudesta.

Oleskeluluvan saatuaan nuorelle pyritään järjestämään kuntapaikka mahdollisimman nopeasti. Raisio on ottanut vastaan alaikäisiä yksintulleita nuoria ja tukee heidän kotoutumistaan ostamalla palveluja Erityishuoltojärjestöjen liitto ry:ltä (EHJÄ). EHJÄ:llä on Raisiossa kolme koulutettua ohjaajaa, jotka auttavat kaupungin järjestämissä asunnoissa itsenäisesti asuvia nuoria muun muassa raha-, koulu- ja työasioissa. Ohjaajat toimivat muutoinkin ikään kuin vanhempina kuuntelemalla nuorten huolia, viettämällä vapaa-aikaa heidän kanssaan ja muun muassa osallistumalla koulujen vanhempainiltoihin. Raision kaupungin sosiaalivirastossa yksi sosiaalityöntekijä vastaa kaupungin kaikkien alle kolme vuotta Suomessa oleskelleiden asioista, kuten sosiaalityöstä ja toimeentulotukiasioista. Työtaakka olisi valtava ilman EHJÄ:n työpanosta, sillä täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevat nuoret vaativat kotoutumiseen paljon tukea. Sosiaalityöntekijä ja EHJÄ:n ohjaajat kiittelevätkin yhteistyötä ja kertovat sen toimivan erittäin hyvin. Vaikka yksintulleilla nuorilla ei kotoutumisen suhteen suuria ongelmia olekaan, on sosiaalityöntekijä sitä mieltä, että hieman laajempaa yhteistyötä poliisin kanssa voisi olla ennaltaehkäisevässä mielessä.

Maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta

Maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta ja kotouttava työ ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Naisten oppiessa tuntemaan suomalaista yhteiskuntaa ja kieltä väkivalta tulee yhä useammin viranomaisten tietoon ja siihen voidaan puuttua. Suomessa väkivalta eri muodoissaan on rikos, eikä sitä voi oikeuttaa lähtömaan kulttuurillisilla tekijöillä. Maahanmuuttajanaisiin kohdistuvan väkivallan tekijä voi olla saman kulttuuritaustan omaava mies, maahanmuuttajamies toisesta kulttuurista tai suomalainen mies. Erityisesti etnisissä yhteisöissä, joissa ihmisen ja perheen kunniallisuus on kytköksissä sukupuolimoraaliin, väkivaltatilanteet saattavat saada valtaväestön näkökulmasta vieraita piirteitä. Kunniakeskeistä ajattelua edustavissa perheissä väkivallan tekijä saattaa olla myös muu perheyhteisöön kuuluva henkilö kuin puoliso. Kolmansista maista tulevien maahanmuuttajien määrän kasvaessa myös Suomessa on alettu puhua kunniaan liittyvästä väkivallasta, sen ennaltaehkäisystä ja uhrien auttamisesta. Kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäisyyn tähtäävää toimintaa kehittää Ihmisoikeusliitossa vuonna 2008 alkanut Kitke! -hanke (Ihmisoikeusliitto 2010). Se pyrkii vaikuttamaan haitallisiin perinteisiin kehittämällä yhteisösovittelumalleja ja vaikuttamalla asenteisiin yhteistyössä maahanmuuttajajärjestöjen sekä viranomaisten kanssa.

Niin kunniaan liittyvä kuin perhe- tai lähisuhdeväkivaltakin tulee harvoin viranomaisten tietoon (esim. Alitolppa-Niitamo 2005, 44; Kiuru 2008, 45). Maahanmuuttajanaiset eivät useinkaan uskalla hakea apua seuraamusten pelossa tai heillä ei yksinkertaisesti ole tietoa, mistä apua voi hakea. Väkivallan ennaltaehkäisy ja kotouttaminen liittyvät siis hyvin vahvasti toisiinsa, mikä on peruste myös viranomaisten yhteistyön lisäämiseen ja väkivallan ehkäisyn toimintamallien ja käytäntöjen kehittämiseen. Terveys- ja sosiaaliviranomainen sekä poliisi ovat avainasemassa väkivallan tunnistamisessa, siihen puuttumisessa ja myös uhrien auttamisessa. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005; Vänttinen 2008.)

Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten selvittäminen rikosprosessissa

Myös lapset kohtaavat väkivaltaa arjessaan, jopa useammin kuin aikuiset (Ellonen ym. 2008). Epäily lapseen kohdistuneesta väkivallasta aloittaa monitahoisen prosessin, jossa rikos pyritään selvittämään. Rikosprosessin menettelytapoja säädellään muun muassa esitutkintalailla (ETL 449/1987), lailla oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL 689/1997) ja oikeudenkäymiskaarella (OK 4/1734). Sen lisäksi eri viranomaisilla on omia ohjeistuksiaan ja suosituksiaan tapausten tutkintaan. (Taskinen 2003; Sisäasiainministeriö 2006.) Koska rikosprosessi on monivaiheinen ilmiö, rikosprosessin aikaiseen ja sitä edeltäviin käytäntöihin osallistuvat useat viranomaiset, kuten poliisit, sosiaalityöntekijät, syyttäjät, lääkärit, tuomarit sekä koulun ja päiväkodin henkilökunta. Suomalainen käytäntö nojaa vahvasti periaatteeseen, jossa kukin viranomainen työskentelee omalla sektorillaan (Mahkonen 2003). Tämä poikkeaa esimerkiksi muissa Pohjoismaissa[2] käytössä olevasta Lastentalo-mallista (*Barnhus*), jossa lapsiin kohdistuneet väkival-

[2] Tällä hetkellä lastentalotoimintamalli on käytössä Islannissa, Ruotsissa, Norjassa ja Ahvenanmaalla. Alun perin malli on lähtenyt liikkeelle Yhdysvalloista. (Tuominen 2009.)

ta- ja hyväksikäyttötapaukset ratkaistaan saman katon alla tapahtuvana viranomaisyhteistyönä (Tuominen 2009; Hirvelä 2007, 360).

Kolmannen tapaustutkimuksen tavoitteena on tarkastella viranomaistyötä, joka liittyy lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten tunnistamiseen, tutkintaan sekä etenemiseen poliisin esitutkinnasta syyteharkintaan ja sieltä tuomioistuinkäsittelyyn. Tämän viranomaisprosessin yhteydessä tutkitaan sitä, kuinka yhteistyö eri viranomaisten välillä toimii, ja millaiset tekijät eri viranomaisilla vaikeuttavat tapausten selvittämistä. (Humppi & Ellonen 2010)

Lainsäädännön tulkinta

Lainsäädännöllä on merkittävä rooli lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten selvittämisessä. Yhtäältä lapsiin kohdistuva väkivalta kriminalisoidaan rikoslain (RL 39/1889) 21. luvun 6 §:ssä, mikä tarkoittaa, että viranomaisten tulee puuttua lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan. Samalla YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (1989) todetaan, että lapsia koskevassa päätöksenteossa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien tulee ensisijaisesti huomioida lapsen etu. Lapsen edun huomioiminen rikosprosessin näkökulmasta ei kuitenkaan ole yksiselitteinen asia, sillä rikosprosessin lähtökohta on esimerkiksi lastensuojeluun verrattuna täysin erilainen. Rikos kohdistuu paitsi yksityisen oikeuden loukkaamiseen, myös loukkaukseen valtion ylläpitämää oikeusjärjestystä vastaan (Hirvelä 1997, 14–15). Rikosprosessissa keskitytään rikoksen tekijän mahdolliseen syyllisyyteen tietyn tunnusmerkistön täyttävään tekoon (Virolainen 1995; Virolainen & Pölönen 2003). Tästä syystä lapsen edun toteutuminen rikosprosessissa ei siten liity rikosprosessin lopputulokseen, esimerkiksi rangaistusseuraamuksiin, vaan ennemminkin sen menettelytapoihin (Hirvelä 2007, 233). Tämä tarkoittaa, että lapsiin kohdistuneet väkivalta- ja hyväksikäyttötapaukset tulee esitutkinnassa selvittää ja lopulta tuomioistuimessa ratkaista sellaisilla tavoilla, että niistä ei aiheudu lapselle erityistä vahinkoa. Nämä kaksi eri näkökulmaa, lastensuojelullinen ja lapsen etua korostava sekä rikosoikeudellinen, rikosvastuun toteuttamista korostava, kohtaavat prosessissa, mistä aiheutuu viranomaisten välille erilaisia lainsäädännön tulkintatapoja.

Lainsäädännön erilaiset tulkinnat nousivat esiin erityisesti sosiaaliviranomaisten ja lääkäreiden haastatteluissa. Sosiaaliviranomaisten, joiden vastuulla ovat lastensuojelulliset toimenpiteet, rooli rikosprosessissa painottuu usein rikosilmoituksen ja tutkintapyyntöjen tekemiseen poliisille (Ellonen 2010b; Humppi 2008; Taskinen 2003). Heidän näkökulmastaan keskeisimmät yhteistyön haasteet liittyvät tiedonkulkuun ja tiedon saamiseen eri viranomaisilta (Ellonen 2010b). Sosiaaliviranomaiset tarvitsisivat tietoa omien päätöstensä tueksi, jota poliisi tai terveydenhuollon henkilöstö eivät kuitenkaan esimerkiksi tutkinnallisiin syihin vedoten voi antaa. Tällaisissa tapauksissa on useimmiten kuitenkin kyse lain tulkinnasta kuin siitä, että lait ehdottomasti kieltäisivät salassa pidettävän tiedon välittämisen toiselle viranomaiselle. Tutkimuksessa havaittiinkin, että tiedonsaaminen helpottuu huomattavasti, jos eri toimijoiden välille syntyy luottamuksellinen työskentelysuhde: *"kun tietoa kysyy, sitä yleensä saa*". Työntekijöiden vaihtuvuuden nähtiin siten olevan yksi yhteistyötä haittaava tekijä.

Asiantuntijuuden hyödyntäminen

Kun epäily mahdollisesta rikoksesta on ilmoitettu poliisille, alkaa varsinainen rikosprosessi ja tapausten esitutkinta. Tutkimuksessa havaittiin, että lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten selvittäminen rikosprosessissa vaatii viranomaisilta erityisiä taitoja, koulutusta ja asiantuntijuutta. Asiantuntijuuden vaatimus korostuu erityisesti lapsen kohtaamisessa ja lapsen kuulemisessa rikosprosessin aikana. Sekä tässä tutkimuksessa että lukuisissa muissa kotimaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa korostetaan lapsen henkilökohtaisen kuulemisen tärkeyttä rikosprosessin aikana (ks. myös Hirvelä 2007; Pipe & Lamb & Orbach & Cederborg 2007; Faller 2007; Korkman 2006). Sillä, onko lasta kuultu oikeusprosessissa oikein ja riittävällä asiantuntemuksella, on merkittävä vaikutus siihen, eteneekö tapaus poliisilta syyteharkinnan kautta oikeudenkäyntiin. Sisäasiainministeriön (2006) ja Stakesin (Taskinen 2003) ohjeiden mukaan poliisi kuulee yli 6-vuotiaat lapset itse. Tätä nuorempien lasten kohdalla poliisi voi pyytää asiantuntija-apua lapsen kuulemiseen esimerkiksi kunkin sairaanhoitopiirin yhteydessä toimivalta lasten oikeuspsykiatriselta työryhmältä. Tutkimuksessa havaittiinkin, että mahdollisimman hyvän kuulustelukertomuksen saaminen lapselta häneen mahdollisesti kohdistuneesta rikoksesta edellyttää viranomaisilta erityistaitoja ja asiantuntijuutta sekä tiivistä yhteistyötä asiantuntijuuden hyödyntämiseksi.

Aina asiantuntijuutta ei kuitenkaan hyödynnetä parhaalla mahdollisella tavalla. Erityisesti lääkäreiden laatimat asiantuntijalausunnot esimerkiksi fyysisistä tai somaattisista löydöksistä voivat jäädä alikäytetyiksi rikosprosessin aikana. Syyttäjien ja tuomareiden näkökulmasta lääkäreiden laatimien asiantuntijalausuntojen rooli jää joskus epäselväksi, sillä suurin huomio kiinnittyy lapsen kuulemiseen. Syyttäjien ja tuomareiden mukaan lääkärinlausuntojen suurin ongelma on, että niistä vain harvoin saadaan yksiselitteisiä vastauksia rikosprosessin kannalta keskeisiin kysymyksiin, kuten tekijän mahdolliseen syyllisyyteen tai syy-yhteyteen vammojen ja epäillyn pahoinpitelyn välillä. Terveydenhuollon henkilöstö puolestaan ei saa juuri lainkaan palautetta laatimiensa lausuntojen hyödyllisyydestä rikosprosessin jatkon kannalta. Palautteen saaminen olisi edellytys sille, että lausunnot pystyttäisiin kirjoittamaan oikeusprosessia palvelevalla tavalla. Samalla tiedon saaminen rikosprosessin etenemisestä olisi lääkäreille hyödyllistä lapsen hoidollisen prosessin jatkumisen, esimerkiksi mahdollisten traumakontrollien kannalta.

Viranomaisprosessien kesto ja erillisyys

Rikosprosessin yksi keskeinen tehtävä on saada epäilystä rikoksesta mahdollisimman hyvä näyttö eli todistusaineisto, joka tukee väkivallan tai hyväksikäytön tapahtumista ja tekijän syyllisyyttä tekoon. Kuten edellä mainittiin, lapsiin kohdistuvissa rikosasioissa tärkeitä toimenpiteitä ovat lapsen henkilökohtainen kuuleminen ja mahdollinen asiantuntijalausunto. Sisäasiainministeriön (2006) ohjeistuksen mukaan lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten käsittely tulisi hoitaa kiireellisenä, jotta lapsen edun mukaiset menettelyt voitaisiin taata. Tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että prosessi väkivaltaepäilyn tunnistamisesta mahdollisen rikosilmoituksen tekemiseen, siitä esitutkinnan laatimiseen, mahdolliseen syyteharkintaan ja oikeudenkäyntiin vie huomattavan määrän aikaa, ja kiireellisyyden vaatimus ei useissa tapauksissa toteudu. Rikosprosessin keston kannalta suurimmat ongelmat liittyvät juuri esitutkinnan aikaiseen yhteistyöhön poliisin, sosiaaliviranomaisten, terveydenhuollon henkilökunnan ja mahdollisesti syyttäjän välillä. Yhteistyötä hidastavina tekijöinä nähtiin aikataulujen yhteen-

sovittamisen vaikeus sekä resurssien vaihteleminen viranomais- ja paikkakuntakohtaisesti. Mikäli tätä yhteistyötä tiivistettäisiin, se voisi samalla nopeuttaa prosessin etenemistä ja myötävaikuttaa lapsen edun toteutumiseen.

Yhteenveto ja pohdinta

Artikkelissa on tarkasteltu viranomaisyhteistyötä maahanmuuttajien kotouttamisessa sekä lapsiin kohdistuneiden väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyjen selvittämisessä. Tavoitteena on ollut kuvata eri viranomaisten yhteistyön hyviä käytäntöjä ja haasteita. Kolme tapaustutkimusta on nostanut esiin erilaisia huomioita, mutta yhtäläisyyksiäkin on löydettävissä eri ilmiöiden väliltä.

Artikkelin yleiseksi havainnoksi nousee tarve selkeyttää lainsäädäntöä. Viranomaiset kaipaavat lainsäädännön selkeyttämistä viranomaisten oikeuksista tai velvollisuuksista oma-aloitteisen tiedon antamisessa toiselle viranomaiselle. Epäselvyyksiä ja erilaisia tulkintatapoja liittyy erityisesti siihen, millaisissa tapauksissa esimerkiksi terveydenhuollon henkilökunnalla on oikeus ilmoittaa poliisille epäilystä potilaaseen kohdistuneesta väkivallasta ilman, että sillä rikotaan salassapitovelvollisuutta asiakkaan tietoihin liittyen. Monissa tapauksissa lainsäädäntö ei kuitenkaan tarjoa yksiselitteistä vastausta, vaan tilanne vaatii tapauskohtaista pohdintaa ja lainsäädännön tulkintaa. Tällöin luottamukselliset henkilösuhteet eri yhteistyökumppaneiden kanssa muodostuvat keskeisiksi ja yhteydenottoa, esimerkiksi konsultointia helpottaa se, kuinka hyvin yhteistyökumppani tunnetaan jo ennestään. Työntekijöiden vaihtuvuuden nähtiinkin olevan yksi yhteistyötä haittaava tekijä.

Asiakaslähtöisyys nähtiin tavoiteltavana periaatteena viranomaisyhteistyössä ja erityisesti yhteistyöverkoston muodostamisessa. Yhteistyötahoiksi olisi syytä saada toimijoita, jotka tuntevat parhaiten asiakkaan asioita. Viranomaisten lisäksi yhteistyötahoina tulisi tällöin huomioida esimerkiksi järjestötoimijoita. Myös asioimistulkit voisi nähdä selkeämmin yhteistyökumppaneina ja hyödyntää esimerkiksi heidän tuntemustaan asiakkaan kulttuurista. Lisäksi maahanmuuttajan oman asiantuntemuksen ja voimavarojen hyödyntäminen eli maahanmuuttajan ottaminen mukaan hänen asioitaan koskevaan yhteistyöhön nähtiin hyödylliseksi.

Viranomaisyhteistyön keskeinen haaste liittyy tiedon vaihtamiseen ja palautteen saamiseen eri viranomaisten välillä. Asiantuntijuutta esimerkiksi lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttötapausten tutkintaan viranomaisilla on, mutta sen hyödyntämisessä, kehittämisessä ja jakamisessa parhaalla mahdollisella tavalla riittää vielä kehitettävää. Käytännön ongelmaksi tutkimuksessa nousi se, kuinka vaikeaa on aikataulujen yhteensovittaminen eri viranomaisten välillä. Lisäksi resurssit vaihtelevat sekä viranomaisetä paikkakuntakohtaisesti. Tällöin prosessin viivästymisen taustalla voidaan nähdä viranomaisprosessien erillisyys, jossa kukin viranomainen työskentelee oman palvelurakenteensa mukaisesti. Vaikka viranomaiset tavoittelevat toiminnassaan lapsen edun toteutumista, erilliset rakenteet viranomaisten välillä aiheuttavat sen, että lapsen edun mukaiset menettelyt rikosprosessin aikana eivät aina toteudu.

Artikkelissa korostunut yhteistyön hyödyllisyys ja sen lisäämisen sekä tiivistämisen tarve tuli selkeimmin esiin Yhdysvalloissa ja muissa Pohjoismaissa käytössä olevan Lasten-

talo-mallin kautta. Kyseisessä mallissa lapsiin kohdistuneet väkivalta- ja hyväksikäyttötapaukset ratkaistaan saman katon alla tapahtuvana moniammatillisena viranomaisyhteistyönä, jolloin tapausten käsittelyssä pystytään paremmin huomioimaan myös lapsen etu. Lastentalo-toimintamallissa rikoksen selvittämisestä vastaa erikoiskoulutettu asiantuntijatyöryhmä, jossa työskentelevät yhdessä poliisi, syyttäjä, lastensuojeluviranomaiset ja terveydenhuolto. Suomessa Lastentalo-mallin käyttöönottoa on suunniteltu viime vuosina, ja vuoden 2010 alusta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sai toimeksiannon mallin pilotoinnista Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmalta (THL 2010).

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut haasteellisemmaksi toimintaympäristöksi viranomaistoiminnan kannalta. Hallintokulttuurit ja ajattelutavat noudattavat usein vakiintuneita malleja, jotka eivät enää ongelmattomasti toimi muuttuneissa olosuhteissa. Yhä useammin on ensiksi tarpeen miettiä asiakasta, ilmiötä tai ongelmaa, ja vasta sitten muotoa ja rakenteita. Tämä edellyttää uusien toimintatapojen ennakkoluulotonta pohtimista ja sitten lainsäädännön uudistamista. Tarvitaan myös uutta ajattelua niin resurssien suuntaamisen kuin yksittäisen viranomaisen kohdalla puhumattakaan lainsäätäjästä. Mahdollisuutta niin sanotun yhden katon tai luukun mallin soveltamiseen eri sektoreilla tulisi arvioida huolellisesti.

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (2001) Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.

Alitolppa-Niitamo, Anne (2005) Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo & Fågel, Stina (toim.): Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 37–52.

Arnkil, Tom Erik & Eriksson, Esa & Arnkil, Robert (2000) Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Raportteja 253. Jyväskylä: Gummerus.

Asioimistulkin ammattisäännöstö (2010) <http://www.sktl.net/pdf/asioimistulkin.pdf>. Luettu 10.6.2010.

Edilex (2010) Lievät pahoinpitelyt osittain virallisen syytteen alaisiksi vuoden 2011 alusta. 21.12.2010.

Ellonen, Noora (2010a) Viranomaisyhteistyö lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyjen selvittämisessä. Teoksessa Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora (2010) Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 192–248.

Ellonen, Noora (2010b) Väkivalta ja hyväksikäyttötapauksista ilmoittaminen. Teoksessa Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora (2010) Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 47–87.

Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha (2007) Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta tilastojen ja kyselytutkimusten valossa. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64/2007, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2000) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

European Migration Network (2009) Yksintulleet – näkökulmia ilman huoltajaa maahan saapuneiden lasten asemasta Suomessa. <http://emn.sarenet.es/Downloads/download.do;jsessionid=6EE3D3290DCE864CCDC3439B59B3B4D9?fileID=758>. Luettu 29.6.2010.

Faller, Kathleen Coulborn (2007) Interviewing children about sexual abuse. Controversies and best practice. Oxford: Oxford university press.

Finkelhor, David (2008) Childhood victimization. Violence, crime and abuse in the lives of young people. Oxford: Oxford University Press.

Finkelhor, David & Ormrod, Richard K. (2001) Factors in the under-reporting of crimes against juveniles. Child Maltreatment 6 (2001), 219–228.

Finkelhor, David & Wolak, Janis (2003) Reporting assaults against juveniles to the police. Barriers and catalysts. Journal of interpersonal violence 18 (2003), 103–118.

Hartikainen, Miira (2006) Thaimaalaisten naisten kokemuksia parisuhdeväkivallasta ja avunsaamisesta Suomessa. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Heikkilä, Elli (2005) Monikulttuuriset avioliitot tilastoissa ja arjen elämässä. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo & Fågel, Stina (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 24–36.

Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria & Wilkman, Sirkku (2008) Poliisi ja maahanmuuttajat Turussa tänään. Teoksessa Tanner, Arno (toim.) Poliisi ja maahanmuuttajat – Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 67/2008. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 120–141.

Helminen, Klaus & Lehtola, Kari & Virolainen, Pertti (2005) Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki: Talentum.

Helsingin kaupunki (2009) Monimuotoisuus ja maahanmuutto. Maahanmuutto-osasto, Henkilöstökeskus, Helsingin kaupunki, 2. painos. <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/3fd2a7804f9c32c5b5fab7a4cf6ee88a/monimuotoisuus+ja+maahanmuutto_fontit+upotettu_uusi+painos.pdf?MOD=AJPERES>. Luettu 29.6.2010.

Hirvelä, Päivi (1997) Lapsi rikosprosessissa. Erityisesti insestin todistamisen ongelmat. Helsinki: WSLT.

Hirvelä, Päivi (2007) Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Helsinki: WSOY.

Horwarth, Jan & Morrison, Tony (2007) Collaboration, integration and change in children's services: 245 Critical issues and key ingredients. Child Abuse & Neglect 31 (2007), 55–69.

Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora (2010) Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Humppi, Sanna-Mari (2008) Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75/2008. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Huttunen, Anna & Löytty, Olli & Rastas, Anna (2005) Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia ja ylirajaisia suhteita. Teoksessa Rastas, Anna & Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 16–40.

Ihmisoikeusliitto (2010) Kitke! ehkäisee kunniaan liittyvää väkivaltaa. <http://www.ihmisoikeusliitto.fi/index.php/toiminta/kitke.> Luettu 20.6.2010.

Jokela, Antti (2008) Rikosprosessi. 4., uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Kiuru, Berit (2008) Workshop 3 raportti. Tosiasiallinen perhe-elämä vai lumeavioliitto – Avataan yhdessä ulkomaalaislain säännöksiä. Teoksessa Heikkilä, Elli (toim.) Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Vuoden 2007 seminaariraportti, Siirtolaisuusinstituutti, Web Reports 32, 43–46. <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports32.pdf.> Luettu 21.6.2010.

Korhonen, Kaija & Ellonen, Noora (2007) Maahanmuuttajanaiset väkivallan uhrina. Poliisin tietoon tullut maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta vuonna 2005. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 60/2007. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Korkman, Julia (2006) How (not) to interview children: interview with young children in sexual abuse investigations in Finland. Turku: Institute for human rights, Åbo Akademi University.

Kuoppamäki, Sanna-Mari & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora: Physical violence against children reported to the police. Discrepancies between Register-based Data and Child Victim Survey. Julkaisematon artikkelikäsikirjoitus.

Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet (2005) Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:15.

Laapio, Marja-Liisa (2005) Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 24/2005. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Lumio, Milla (2011) Hymyn takana - Thaimaalaiset maahanmuuttajat, viranomaiset ja kotoutuminen. Julkaisematon käsikirjoitus.

Maahanmuuttovirasto (2011) Suomessa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset. <http://www.migri.fi/download.asp?id=Ulkomaalaiset+Suomessa+2010;2051;{F5D5309C-E8CC-48EB-9C61-B47EC6D6FA77}>. Luettu 23.2.2011.

Maahanmuuttovirasto (2010a) Oleskeluluvat vuonna 2009. Tilastoanalyysi. Maahanmuuttovirasto: Maahanmuuttoyksikkö. <http://www.migri.fi/download.asp?id=Mamun+tilastoanalyysi+2009;1551;{590DE241-246A-4AA1-B47D-278D0C319C6F}>. Luettu 29.6.2010.

Maahanmuuttovirasto (2010b) Pakolais- ja turvapaikkatilastot. Yksintulleet alaikäiset hakijat kansalaisuuksittain. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127>. Luettu 18.6.2010.

Mahkonen, Sami (2008) Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.

Mahkonen, Sami (2003) Lastensuojeluilmoitus. Helsinki: Edita.

Nieminen, Mauri (2008) Kasvava maahanmuutto lisää kohtaamisia ja kotoutumistarpeita. Teoksessa Tanner, Arno (toim.) Poliisi ja maahanmuuttajat. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 67/2008. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 25–43.

Oulun lääninhallitus (2007) Oikeus ja kohtuus. Viranomaisyhteistyön mahdollisuudet ja rajoitteet lähisuhdeväkivallan ilmitulossa ja ehkäisemisessä. Lainsäädäntö- ja rikosasiain asiantuntijatyöryhmä, Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyhanke v. 2004–2007. Oulu: Oulun lääninhallitus.

Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (2003) Moniammatillinen orientaatio perheväkivaltaan. Teoksessa Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja: Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY, 45–56.

Pipe, Margaret-Ellen & Lamb, Michael E. & Orbach, Yael & Cederborg, Ann-Christin (2007) Child sexual abuse. Disclosure, delay and denial. Lawrence Erlbaum Associates.

Pitkänen, Pirkko & Kouki, Satu (1999) Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä. Helsinki: Edita.

Saukkonen, Pasi (2010) Kotouttaminen ja kulttuuripolitiikka. Tutkimus maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta suomalaisella taiteen ja kulttuurin kentällä. Cuporen julkaisuja 19/2010. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.

Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik (2005) Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Tammi.

Sinkkonen, Päivi (toim.) (2009) Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy Tampereella. Tampereen kaupungin tietotuotannon ja laadunarvioinnin julkaisusarja C 12/2009. Tampere: Juvenes Print.

Sirkkilä, Hannu (2005) Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sisäasiainministeriö (2008): Turvallinen elämä jokaiselle. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 8.5.2008. Sisäasiainministeriön julkaisuja 16/2008. <http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/162008/$file/162008.pdf>. Luettu 12.4.2011.

Sisäasiainministeriö (2006) Ohje lapsen kohtaamisesta poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa. SM-2006-02026/Ri-2, 20.6.2006.

Susi, Riikka & Heikkilä, Elli (2011) Immigrants, Police and Social Work - Good Practices in Finland. Teoksessa Heikkilä, Elli & Danker, Manon & Gómez Ciriano, Emilio José & McLaughlin, Hugh & Reubsaet, Henny (toim.) Working Together for Better Integration - Immigrants, Police and Social Work. Migration Studies C18. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 25–62.

Taskinen, Sirpa (toim.) (2003) Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes oppaita 55.

THL (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) (2010) Toimeksiantosopimus pilotoinnista (asiakirjanumero [THL 1419/6.00.00/2009]). <http://www.hare.vn.fi/mAsiakirjojenSelailu.asp?h_iId=13223&a_iId=149412>. Luettu 15.7.2010.

Tilastokeskus (2010) Suomessa syntyneiden miesten solmimat avioliitot vaimon kansalaisuuden mukaan 2000–2009. Väestötilastot: Väestörakenne 2009.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuominen, Mia (2009) Lastentalomallin oikeudelliset reunaehdot. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Oikeustieteiden laitos. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03961.pdf>. Luettu 15.7.2010.

Valtonen, Vesa (2007) Käsityksiä viranomaisyhteistyöstä. Teoksessa Pelastusopisto: Viranomaisyhteistyö - Hyvät käytännöt. Pelastusopiston julkaisu, D-sarja: Muut, 1/2007, 7–11.

Valtonen, Vesa (2010) Turvallisuustoimijoiden yhteistyö operatiivis-taktisesta näkökulmasta. Maanpuolustuskorkeakoulu: Taktiikan laitos.

Virolainen, Jyrki (1995) Lainkäyttö. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Virolainen, Jyrki & Pölönen, Pasi (2003) Rikosprosessin perusteet. Rikosprosessioikeus I. Helsinki: WSOY.

Vuorenpää, Mikko (2009) Prosessioikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.

Väestörekisterikeskus (2010) Suomen asukasluvut vuosittain. <http://www.vrk.fi/vrk/home.nsf/pages/60686ADEEFF0901FC225731B00425BEC?opendocument>. Luettu 10.6.2010.

Vänttinen, Laura (2008) Kunniaan liittyvä väkivalta viranomaisten silmin: Kokemuksia ja käsityksiä asiakkaiden kohtaamasta kunniaväkivallasta. Amoral-hanke, MLL:n Uudenmaan piiri ry. <http://uudenmaanpiiri.mll.fi/@Bin/134177/KUNNIAAN+LIITTYVÄ+VÄKIVALTA+VIRANOMAISTEN+SILMIN_Amoral_selvitys2008.pdf>. Luettu 29.6.2010.

YK (1989) Lapsen oikeuksien yleissopimus. <http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf>. Luettu 15.7.2010.

Lakiviitteet ja lyhenteet

ETL	Esitutkintalaki 30.4.1987/449
JulkL	Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621
KotouttamisL	Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493
LSL	Lastensuojelulaki 13.4.2007/417
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
PotilasL	Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689
SHAL	Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812